

Murádin Jenő

BARABÁS MIKLÓS ÉS PÁLYATÁRSAI GRÓF GYULAY LAJOS KÉZIRATOS NAPLÓIBAN

Megkerülhetetlen a magyar művészet történetében Barabás Miklós emblematikus alakja. Olyan korban élt, a hosszú 19. században, amikor alapvető társadalmi változások állították át művészeti életünk váltóit biztos vágányokra. Hiszen Barabás éppúgy jelen van műveivel a reformkori pezsgésben, mint a nemzet gyászfényes korában, az abszolutizmus éjszakájában, és nem hagyható figyelmen kívül akkor sem, mikor élete delelőjén túl művészetének friss ízű forrásai kiapadni kezdenek. Ha nem maradt volna reánk az a végeláthatatlan arcképsorozat, melyet kora nagyságairól festett, Széchenyitől, Batthyány Lajostól, Teleki Lászlótól, Görgey Artúrtól Petőfi Sándorig, Arany Jánosig, Jókai Mórig vagy Liszt Ferencig, vajmi szegényes lenne a magyar történelem és művelődési élet megjelenítő képi illusztrációja. És kapta a nemzet ezt az ajándékot egy olyan embertől – pályaképének egyik paradoxona ez –, aki a legkevésbé ártotta bele magát a politikába, és aki forgatagos eseményekből is inkább kimaradt az ecset és vászon kedvéért. De ott van, mindjárt a kezdetektől a pesti Műegylet bemutatkozó kiállításán, mely az első igazi művészeti megmozdulás volt, majd továbblépve egyik alapítója lett a 20. századba átvezető Képzőművészeti Társulatnak.

Munkásságát sztereotípiákként visszatérő jelzők kísérik.

„Ő »a nemzet festője«, ő az, aki magyar földön „művészetéből először tudott megélni“ [...] Mindez, talán kissé árnyalatlanul, igaz is. S bár a legszebb 19. századi magyar művészi életrajzot hagyta reánk (íme, még egy jelző!), a művészeti történetírás mindmáig adósunk egy átfogó Barabás-nagymonográfiával.

Valamiképpen az elkötelezett vállalkozó hiányzik ehhez, akit pedig jelentős elemző írások segítenének, csak példaként Hoffmann Edit, Szentiványi Gyula, Lyka Károly, Bíró Béla értékelései a múltban és számos tanulmány (köztük mindenekelőtt a Szvoboda D. Gabrielláé), albumokat, katalógusokat kísérő szöveg a jelenben.

Milyen *megközelítések* létezhetnek még a már leírtakon kívül? Válaszok e kérdésre is adódnak.

A festő halálának centenáriumán, 1998-ban a szülőföldön szervezett nagyszabású emlékkiállítás mutatott föl berajzolatlan fehér foltokat. Ez a sepi-szentgyörgyi kiállítás, melyet azután Bukarestben is bemutattak, állította egymás mellé első ízben a Magyar Nemzeti Galéria impozáns Barabás-gyűjteményét, kép- és grafikai anyagát az erdélyi köz- és magángyűjtemények műveivel. Itt tűnt föl mindennél szemléletesebben, hogy a hatalmas életmű,

a festő hagyatéka a 20. század történéseit, határok átszabását félresodorva az egész Kárpát-medencei kultúráról ad képet. Beletartozik ebbe az is – Barabásnak döntő módon köszönhetően –, hogyan honosodott meg a biedermeier kor művészete az erdélyi három nemzet kultúrájában, sőt lépett át a Kárpátokon túli keleti-bizánci világba. Az erdélyi társadalom csak az után és nem kis mértékben az ő fellépésének köszönhetően gyöngyözött ki magából annak szükségét, hogy őt és vándorfestő társait megbízásokkal lássa el. Kialakult a nemesi megrendelőknek egy olyan rétege, amely befogadta és egymásnak ajánlotta a biedermeier kor vándorszínészi nyomorúságú festőit. Megrendelői Erdélyben a Teleki, Wesselényi, Bánffy, Kemény, Bethlen családok voltak, és számosan a liberális nemesség kevésbé ismert tagjai közül, akik a kelet-európai modell szerint a polgári átalakulás letéteményesei lettek. Megszívlelendő az a mondat, melyet Barabás írt le, a pesti megkapaszkodással még csak kacérkodva. „Én nem tudtam megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy olyan városban telepedjem meg, ahol senkit sem ismerek.”¹ Ez annak fényében is érdekes, hogy igencsak rövid időn belül felismerte a reformkori fejlődés lendületéből új életre kelt főváros lehetőségeit. Így lett Széchenyi István és József nádor épülő és korszerűsödő Pest-Budája az ő művészetének is helyszíne és befogadója.

Az említett *megközelítések* másik útja az életrajzi-eseménytörténeti források további bővítése. Mert hiába tűnik úgy, hogy Barabás élete minden kortársánál jóval ismertebben, mintegy nyitott könyvként áll előttünk, lezárt fejezetek, bevégzett kutatások a művészettörténetben sincsenek.

Feldolgozásra váró munka azoknak a kapcsolatoknak a mélyebb földerítése, melyek Barabást az erdélyi arisztokrácia és a módosabb birtokosság tagjaihoz fűzték. A festő önéletrajza nem egy helyen utal erre, hiszen számos műve, portrémegrendelése gyarapította a nemesi ősgalériákat. Csakhogy ezek a kapcsolatok a Barabás által kedvelt anekdotikus leírásokon túl, tárgyra utaló megrendelésekben, kifizetésekben is sokszor nyomon követhetők. Bíró József, az erdélyi kastélyok monográfusa² még látta ezeket a műveket (kastélyainknak a világháborús frontátvonulást és kitelepítéseket követő földülése előtt), és írott forrásokra is utalt. Ezeknek a családi levéltáraknak a fölbúvárlását – már ilyen szempontból is – az erdélyi történész és tudós levéltáros, Kelemen Lajos szorgalmazta. Az ő „menet közbeni” felgyűjtése (és nem csak Barabásra, de az egész biedermeier korra vonatkozóan) lett a forrásanyaga annak a kéziratnak, melyet a Kolozsváron, majd a budapesti Szépművészeti Múzeumban dolgozó Bíró Béla, az 1956-os emigránsokkal külföldre távozott művészettörténész szerkesztett meg. A kiadatlan kézirat sorsa ismeretlen, de a család hagyatékában megmaradhatott.³

Barabás annyira jelen van a „két hazában”, a kor művészeti életében, hogy alakja, munkássága föl-föltűnik emlékiratokban, naplókban, följegyzésekben. Különösen az erdélyi emlékiratokra vonatkozik ez, melyek jó része mindmáig kiadatlan.

Az itt következőkben gróf Gyulay Lajos (1800–1869) szinte áttekinthetetlenül terjedelmes naplófolyamából emelem ki és közlöm a Barabás Miklósról és a vele kapcsolatban álló alkotókra vonatkozó följegyzéseket, és a pályarajzzal összefüggő eseményekről szóló leírásokat.

Mindezek alapvetően nem módosítják a Barabás-életrajzot, de a források tiszta hangján árnyalják azt. A hétköznapok történéseiből villantanak föl mozzanatok, és a művész társadalmi kapcsolatainak kiterjedtségére utalnak.

Néhány szó előbb a naplóíró Gyulay Lajosról.

Az erdélyi arisztokrácia tagja, módos birtokos, korának egyik legműveltebb embere. Neve azért hangzik pályatársainál kevésbé ismerősen, mert a politikai élettől eléggé távol tartotta magát. De a liberális nemes-

ségnek azon rétegéhez tartozott, amely korán eljutott a Wesselényi eszmévilágával rokon felismerésekhez, ahhoz, hogy a rendiségen alapuló társadalom és gazdálkodás gyökeres átalakítása elkerülhetetlen. A szabadságharcban való részvétele miatt rejtőzködni kellett, majd az üldöztetésektől amnesztiával szabadult. A kiegyezés körüli időkben Deák Ferenc híve lett.

Ifjúságától késő öregkoráig írta naplóit, melyek terjedelme alighanem egyedülálló a magyar emlékirodalomban. Néhány lappangó darabjukat is ideszámítva 140 kötetet tesznek ki. Örökös agglagénységében Gyulaynak életformája lett a naplóírás, feljegyzett benne mindent, ami vele történt, a társadalmi élet aprócsaprő eseményeit is, beszámolt olvasmányélményeiről, színházi előadásokról, politikáról, gazdaságról. (E hatalmas írott anyagból két vastag kötet jelent meg nemrég, melyekben az 1848–49-es eseményeket jegyezte föl.⁴)

Végig követve írásait, kibontakozik belőlük a reformkorban fölnőtt erdélyi magyar nemesifjak jellegzetes pályaképe. Bécsben, a császárvárosban sava nyú kedvvel hivatalnokoskodott, de inkább a módos aranyifjak életét élte. Utazásokat tett Itáliában, Franciaországban, melyek során a művészet, a régészet felé fordult figyelme, s a ritkaságok gyűjtésére kapott kedvet. Már korábban is a kultúra iránti nyitottságra nevelte házitanítója, Döbrentei Gábor, aki mindvégig atyai jó barátja maradt. Így érthető, hogy Hunyad vármegyében Marosnémetiben, a birtokain szervezett mintagazdasága mellett

arra is gondja volt, hogy kastélyában gyűjteményeinek méltó helyet találjon. A „Lajosda”, ahogyan saját keresztnévéről gyűjteményeinek tárát naplóiban emlegette, kéziratokat, nagy értékű régi könyveket, régészeti tárgyakat, képeket tartalmazott. Könyvek sokasága vette körül egyébként kolozsvári és pesti lakásában is, ahol többnyire a téli hónapokat töltötte.

A festészet iránti vonzódása végigvonul a naplófolyamon. Kiállításokra jár el Pesten, gyűjteményeket néz meg, műveket véleményez. Barabást és Márkó Károlyt szereti különösképpen, utóbbit talán jobban is. A biedermeier kor erdélyi művészeitől is vásárol és megrendeléseket ad nekik. A naplóból kibontható művészeti adatok halmazában talán az a legizgalmasabb, ahogyan családtagjainak képét, az ős-galériát tudatosan, szervesen, sok éven át fejlesztette. Naplói eredetileg az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának kéziratárába kerültek. Ma szerencsétlenül kétfelé osztva, de azért hozzáférhetően a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban, illetve a kolozsvári Állami Levéltárban található.

Barabás Miklós és Gyulay Lajos ismeretsége a reformkor felezőidejére, az 1830-as évek végére tehető. Pontosan hol és hogyan történt megismerkedésük, erről a naplók nem árulnak el semmit. Az mindenképpen egyértelmű, hogy amikor Gyulay először említi, 1839-ben, már tisztában van a festő kvalitásaival. Ekkor a Teleki család, pontosabban Teleki Blanka révén került kapcsolatba vele, s erre egy gyászos családi esemény adott alkalmat. Fiatalon, mindössze 17 évesen tüdőbajban elhunyt a naplóíró unokahúga, gr. Wass Gizella, gr. Wass György és Gyulay Franciska leánya. A szeretett lényről a halottas ágyon Teleki Blanka készített vázlatos gyors rajzot. A család kérése az volt, hogy Barabás ezt a képet könyomatba tegye át, amit a festő annál is szívesebben vállalt, mert a Teleki leányok, Blanka és Róza tanítványai voltak. De következzenek itt a Gyulay naplójába Kolozsváron bejegyzett sorok.

„Jan. 7. [1839] Holnap kezdi Barabás kőre rajzolni a Teleki Blanka által levett képit a mü angyali Gizánknak – még nem áll[apí]tottam meg, milyen mottó jöjjön a kép alá.”⁵

Január 10. körül: „Barabásnál valék sürgetni Gizella képének kőre nyomását, megnéztem újra a Blanka rajzolatát – be szép!”⁶

„20-dikán Januárnak indulásom halasztom néhány nappal, mert megakarom várni szegény Gizellánknak képe kinyomását.”⁷

1839. március 22. „Levelet kaptam Minkától és hazamenetelemtkor nagy öröm vár reám, Blanka ötöt és Ottit [Gyulay rokonait] addig le fogja festeni, és kettős becsú lesz ezen ujj ajándék képgyűjteményemben.”⁸

Május 5. [1839]: „Blanka lefestette Minkát és Ottit és nagyon nagyon jól találta. Be ügyes leány is a Blanka, be nincs párja Erdélynek országában!”⁹

1841. november 25. „Blanka Párizsban van az Emma tartásán, ő nálánál még tökéletesebb és érdekesebb. Ő vette le Gizánkat halottas ágyából. Ő művésznő teljesen.”¹⁰

Marosnémetiben Gyulay 1830-ban építtette meg impozáns kastélyát, az eredeti 17. századi helyére. Az emeletes épületet, melyet gyönyörű kert övezett, Bíró József a legnagyobb erdélyi klasszicista épületnek írja le.¹¹

Tulajdonosa gyakran fogadott benne illusztris vendégeket és képgyűjteményét itt helyezte el. Egy érdekes bejegyzés arra utal, hogy dagerrotip felvételek is készültek a kastélyról, és pedig egészen korán, 1842-ben. Ez már azért is figyelemre méltó, mert tényszerűen dokumentálja, hogy alig pár évvel az eljárás feltalálása után (Daguerre 1837-es korszakalkotó képrögzítő találmányát 1839-ben mutatták be a Francia Akadémián) már üzleti vállalkozások eszközeként Európa keleti régióiban is használták. Az Erdélyben is működő Marastoni Jakab példája tehát korántsem egyedülálló.

1842. szeptember 10., Marosnémeti. *„Impertinus emberek még is a németek, és azok közt Lutz úr kiváltképpen – még fel sem voltam öltözve, bejöttek szobámba Köble hasonszerű német rossz piktor barátjával, és el sem mentek volna, ha én nem emlékeztetem, hogy öltözni kívánok. Holnap délután le akarja Daguerrotipizálni kastélyomat – azt nem bánom.”*¹²

Az 1840-es évek végén, már évekkel Barabás pesti megtelepedése után kerül személyes kontaktusba ismét a festő és erdélyi ismerőse, Gyulay Lajos gróf. Az első műegyleti kiállítások után, melyek szervezésében 1841-től Barabásnak döntő része volt, megsokasodtak a kép-bemutatók és egyéb művészeti események. Gyulay, ha éppen Pesten volt, tüzetesen megnézett minden kiállítást, egy-egy szép „festvény” miatt olykor ismételt, s már csak gyűjteménye gyarapításának okán is, kapcsolatot keresett az ismertebb nevű alkotókkal.

1847. augusztus 1. *„Elmentem másodszor is az idei műkiállításba, melyben néhány szép festvények láthatók. Egy téli és egy nyári tájképre kedvem gerjedtek, meg lehet, hogy megszerzem gyűjteményem számára.”*¹³ Ugyanazon hónap 5-én: *„Elmegyek továbbá Barabásnak műtermébe. Délután pedig ha lehet Marastoninak festő akadémiajába fogok elmenni.”*¹⁴

1852. február 14. *„Clarke a láncz híd építője [...] háza van a Krisztina városban és pesti polgár [...] annyira gyönyörködik pompás művében, hogy nem is akar Pestről elvágyni. Minap meglátogattuk vala Kovács Lajossal, és akkor meg Barabást is villájában, derék képírónkat. A szemben levő alagút, mely a budai vár alatt, a lánczhíd irányába, egyenesen a Krisztina városba fog vezetni, szintén Clarkra fog bízni. – Barabás bibliai név, Pontius Pilátus, mikor Jézus és Barabás foglyai voltak, az egyiknek szabadulást ígért és felszólítván a népet, hogy kettő közül melyiknek adjon szabadságot, a nép Barabást kívánta.”*¹⁵

1853. május 11. *„Tegnap meg a műkiállításon voltam, mely állandó alakban ezentúl Pesten is alakult. 60 egynehány darab van kiteve, azok közt Markónak két gyönyörű tájképe, az egyik Tivoli melletti, a másik az képzeleti tájkép, Borsos, Kis Bálint, Kovács Mihál hazánkfiainak több jeles festvényeivel együtt érdekessé teszik az első kiállítást.”*¹⁶

A napló lapjain fel-feltűnnek azok a nevek, alkotók, pályatársak, akik életük egy szakaszában Barabás köréhez tartoztak. Borsos Józsefről például

tudjuk, hogy rendszeresen látogatta Barabás műtermét. Kiss Bálint a bécsi akadémiai évektől volt felsőbb osztálybeli diáktársa Barabásnak. A már neves festővel, Markó Károllyal szintén a Bécsi Akadémián, 1829-ben ismerkedett meg Barabás, akitől az olajfestésre nézve tanácsokat is kapott. Kovács Mihállyal rokoni kapcsolatba került.

1858. február 23. *„Kis Bálintnak 12 nagy históriai képe van most kiállítva a Horváth Kelemen házában, melyeket Karácsonyi László számára festett, ilyen képekről a vélemények megosztóak, ezért legjobb lesz odamennem, és önön ítéletemre szorítkozni. Emlékszem, hogy Kis Bálintnak már láttam festvényeit Műtárlatban, de megfeledeztem azokról, nagy benyomást nem tehetek reám, különben emlékeznék azokra. Vajon a meghaltak közül melyik festésznek lelke szállott az ő testébe.”*¹⁷ Ugyanott március 9-én. *„Megjártam az állandó műtárlatot és kedvet kaptam megvételére egy kis csöndéletnek, melyet Barabás Henrietta festett, jeles festészünk fiatal leánya. Ára a képnek 36 ft, de megkapom talán 30 pengő fton, ha meg nem találják ezalatt venni az idei sorsoláson, mert ma és holnap fog a bizottmány egybe jönni képek vásárlására.”*¹⁸

1863. augusztus 14. *„Ma van kolozsvári könyvkereskedő Demjénnek esküvője Barabás Henriettával, a jeles festő Barabás leányával, ki nagyon is jól fest. Kinek én is bírom egy festvényét Németiben, Kun [Kuún] Irma húgom arcképében. Szerencsét kívánok nekik és főképpen egészséget, melynek eddig elé mindketten híjával voltak. Demjén egy időben elmeháborodott, B. Henrietta görcsös betegségben sinylődő volt.”*¹⁹

Az éppen Pesten tartózkodó Gyulay megtekintette a Képzőművészeti Társulatnál 1864-ben bemutatott monumentális Barabás-festményt, *A lánchíd alapkőletételét*. Azt a képet, mellyel olyan sokat foglalkozott a róla szóló irodalom és amelyen Barabás a reformkor iránti nosztalgiával, „csoportportrét” festette meg az 1842-es nagy esemény résztvevőinek, a mű középterében Széchenyi alakjával.

1864. augusztus 4. *„Délután a Képzőművészeti műtárlatot tekintettük meg. Ott van kitéve Barabásnak nagy képe [...] melyen több évek óta dolgozik –, már bevégezve látható. A lánchíd alapkővének letételét ábrázolja – roppant sokan egytől egyig portrait ábrázolások, de bizony kell egy kis magyarázat hozzá, és még akkor sem kielégítők.”*²⁰

A jó szemű Gyulay észreveszi a festő megfáradását, láthatóan nincs elragadtatva a képtől. Korántsem tekinti azt Barabás fő művének, ahogyan a kortársak gondolták. Valahogyan az sincs kedvére, hogy a nagy hírnevet szerzett festő, a rá jellemző életrevalósággal komoly anyagi sikereket is elért. Mintha nála, a naplóíró Gyulaynál fogalmazódna meg először (?) az a sztereotípiája, hogy ő az első magyar festő, aki művészetéből meg tudott élni.

1858. március 20. *„Barabásunk [...] él a művészet után, gazdag ember, jó híre, jó kelete van, azalatt, míg Markó, a nálánál nagyobb művész, nyomorog, mert kizárólag nem egyéb, mint művész.”*²¹

Az utolsó naplók bejegyzései: egy öregedő ember számvetése. Még egyetlen képpel gyarapítja a családi arcképcsarnokot, s közben számba veszi szerzeményeit.

1865. július 16., Kolozsvár. „Sikó festész²² elvállalta lemásolását a Gr. Gyulay Ferencné Haller Karolina Grófnő képének olajban, melynek eredetije Gr. Eszterházi Jánosnál van. Családi, olajban festett képeim gyűjteménye ennél fogva ez évben két becses darabbal fog szaporodni, Németiben eggyel és a tisztelt emlékü nagynéném, Gr. Bethlen Ádámné Gyulay Kata Grófnő pastelen festett képével. Úgy emlékszem, ezeket is beszámítva 32 olaj és pastel családi kép lesz birtokomban, becsesnél becsesebb. 40 frtért fogja Sikó lemásolni Haller Karolinát, gubernátor Hallernek a leányát, kire még emlékszem gyermekkoromban, hogy láttam is Kolozsvárt.”²³

1865. október 15., Marosnémeti. „Tegnap megérkezett a Haller Karolina – Gyulay Ferencné Grófnő olajba festett képe – melyet Sikó kolozsvári jeles festész másolt le az Eszterházy Jánosnál levő eredeti kép után. Haller Karolina Grófné Gubernátor Hallernek a leánya akkor csak 15 éves volt, mikor lefestették – már fel van állítva a többi családi képek közt, és díszes helyet foglal a Galériában. Harminc két képből áll jelenleg a kis családi képcsarnok, kevés pastel, aquarel és photographiai képek kivételével mind olajfestvény a többi. Van t.i. négy pastel, három aquarel és kis photographiai kép a gyűjteményemben, és 23 olajfestvény in summa summarum 32 kép, melyeknek készítettője és magyarázata egy külön részen leírva látható.”²⁴

1865. szeptember 7. „Feljegyeztem egy ívre a családi képtár névjegyzékét, nehogy feledésbe menjenek már a régi tiszteletem tárgyai. A leltárnak Haller Karolina Grófnő képével éppen 32 darab festvényből fog állni a képcsarnok, melyek nagyobb részt olaj festvény és azok közt ismeretes művészek, u.m. Weickhard, Wagner; Székely Bertalan, Sterio Károly, Sikó, Bergman, Avenarius, Barabás Henrietta.²⁵ Bár megvolnának képei elhunyt kedves nővéremnek, Lottynak és Jennynek is!”²⁶

A marosnémeti kastély képgyűjteményéről már források is tudósítanak. Kazinczy Ferenc erdélyi útján²⁷ elragadtatva szólt a család képgyűjteményéről, különösen egy portréről, „melynél jobbat – fűzi hozzá Bíró József – a »szent öreg« a Meszesen innen nem látott.”²⁸ A „táblabíró világ” művészetéről, azaz a biedermeierről szintetikus összefoglalót nyújtó Lyka Károly szintén számon tartotta Gyulay gróf családi képtárát.²⁹

E művek „kivételesen” nem semmisültek meg. Csak útjuk követhető zegzugosan, olykor kibogozhatatlanul. Az utódok nélkül elhunyt Gyulay Lajos ősgalériáját a család egy ideig még egyben tarthatta, majd a naplókhoz hasonlóan közgyűjteménybe juttatta. Így jutott el a fiatal Gyulay Lajos portréja is a kolozsvári Művészeti Múzeum értékeiben máig föl nem tárt rak-tárába.

JEGYZETEK

- ¹ *Márkosfalvi Barabás Miklós önéletrajza.* Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta BÍRÓ Béla. Erdélyi Szépművészeti Céh, Kolozsvár, 1944. 134.
- ² BÍRÓ József: *Erdélyi kastélyok.* Új Idők Irodalmi Intézet kiadása, Budapest [1943].
- ³ BÍRÓ Béla (1899–1982) művészettörténész, az emigrációban Bécsben illetve Kaliforniában élt, ahol egyetemi tanárként működött. Hagyatékának tárgyi-kézírtos emlékei leányára maradtak.
- ⁴ *Gyulay Lajos naplói a forradalom és szabadságharc korából I–II.* CSETRI Elek és MISKOLCZY Ambrus bevezető tanulmányával. Budapest, 2003.
- ⁵ Kolozsvári Egyetemi Könyvtár [továbbiaknak KvEK], Mss. 1450, Gyulay Lajos naplója 23. köt. 48.
- ⁶ Uo. 51.
- ⁷ Uo. 55. – A litográfiát Kolozsváron a Kir. Lyceum Könyv és Könyomó Intézetében sokszorosították. Barabás a műveiről készített összesítő kimutatásban az 511. tétel alatt említi („Comtesse Wass Giza lith.”; Lásd: *Márkosfalvi Barabás Miklós önéletrajza*, i. m. 242.)
- ⁸ Uo. 92.
- ⁹ Uo. 123. – Itt jegyzem meg, hogy a Gyulay–Kuún levéltári fondban Teleki Blanka és Gyulay Lajos levelezése is megmaradt.
- ¹⁰ KvEK, Mss. 1450, Gyulay Lajos naplója, 27. köt. 22–23. – Az említett Teleki Emmát, Blanka testvérnőjét szándékozott Gyulay Lajos feleségül venni 1834-ben, de a házassági tervek közül végül semmi sem lett.
- ¹¹ BÍRÓ József: i. m. 79, 115.
- ¹² KvEK, Mss. 1450, Gyulay Lajos naplója, 28. köt. 51.
- ¹³ KvEK, Mss. 1450, Gyulay Lajos naplója, 43. köt. 68.
- ¹⁴ Uo. 75.
- ¹⁵ KvEK, Mss. 1450, Gyulay Lajos naplója, 56. köt. 177–178.; – Clark Adam (1811–1866), a Lánchíd és a Várhegy alatti alagút építője már jóval korábban ismerte a festőt és bejáratos lehetett a városmajori villába. Barabás az 1840-es évek elejétől több festményt és könyvmotívót készített róla.
- ¹⁶ KvEK. Mss. 1450, Gyulay Lajos naplója, 62. köt. 61.
- ¹⁷ Állami Levéltár, Kolozsvár [a továbbiakban ÁllLvtKv] A Gyulay–Kuún család levéltára, Gyulay Lajos naplója, 82. köt. 21.
- ¹⁸ Uo. 75. – Barabás Henriette (1842–1892) a kor számon tartott festője volt, aki apja mellett fejlesztette és tökéletesítette tudását. Arcképeit és csendéleteit a Pesti Műegylet tárlatain állította ki.
- ¹⁹ ÁllLvtKv. A Gyulay–Kuún család levéltára, Gyulay Lajos naplója, 107. köt. 97. – Barabás Henriette és Demjén László kolozsvári könyvtáros házassága rövid ideig tartott, fiuk, ifj. Demjén László (a később Münchenben megtelepedett festő) születése után, már 1865-ben elváltak.
- ²⁰ ÁllLvtKv. A Gyulay–Kuún család levéltára, Gyulay Lajos naplója, 114. köt. 12.
- ²¹ Gyulay Lajos naplója, 82. köt. id. h. 119.
- ²² Bölöni Sikó Miklós (1818–1900) arcképfestő, Barabásnak rövid ideig tanítványa. Nemesi udvarházaknál nagyszámú portrét festett.
- ²³ ÁllLvtKv. A Gyulay–Kuún család levéltára, Gyulay Lajos naplója, 119. köt. 168–169.
- ²⁴ ÁllLvtKv. A Gyulay–Kuún család levéltára, Gyulay Lajos naplója, 121. köt. 135–136.
- ²⁵ Az említettek valóban a kor ismert festői. Itt csak néhányukról közlök pár adatot. Julius Franz Wagner bécsi festő, Bonchidán és Marosnémetiben dolgozott. Bergmann Ferenc Antal Barabás előtt a legjelentősebb erdélyi portréfestő, különösen a Bethlen és a Bánffy családoknak dolgozott sokat. A kasseli Avenarius és Bethlen és Haller családok gyermekeit tanította rajzra és zenére.
- ²⁶ ÁllLvtKv. A Gyulay–Kuún család levéltára, Gyulay Lajos naplója, 121. köt. 10.
- ²⁷ KAZINCZY Ferenc: *Erdélyi levelek.* Budapest, 1880. 177–178.
- ²⁸ BÍRÓ József: i. m. 98.
- ²⁹ LYKA Károly: *Magyar művészet 1800–1850.* Új Idők Irodalmi Intézet R.T. (Singer és Wolfner) kiadása, Budapest. Harmadik kiadás, é. n. 282–283.